

PÖYTÄKIRJA

Ilmastopaneelin 15. kokous

Aika: 24.4.2018, klo 12:00–16:00

Paikka: Luonnonvarakeskus, Latokartanonkaari 9 (A-talo), kokoustila Savotta (2. krs)

Paikalla:

Panelistit: prof. Markku Ollikainen (pj), Helsingin yliopisto, prof. Marja Järvelä, Jyväskylän yliopisto, prof. Markku Kanninen, Helsingin yliopisto, tutkimusprof. Maria Kopsakangas-Savolainen, Oulun yliopisto, johtava ekonomisti Marita Laukkanen, VATT, prof. Lassi Linnanen, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, apulaisprof. Ilkka Ratinen, Lapin yliopisto, prof. Kristiina Regina, Luonnonvarakeskus, tutkimusjohtaja Yrjö Viisanen, Ilmatieteen laitos.

Sihteeristö ja yhdyshenkilöt: ylitarkastaja Pirkko Heikinheimo, ympäristöministeriö, kansainvälisten asiain neuvos Aulikki Kauppila, maa- ja metsätalousministeriö, tohtorikoulutettava Sanna Lötjönen, Helsingin yliopisto, hallitussihteeri Janne Mänttari, liikenne- ja viestintäministeriö.

Vierailijat: tutkijatohtori Teea Kortetmäki, Jyväskylän yliopisto, tutkimusavustaja Anni Turunen, Jyväskylän yliopisto, tutkimusavustaja Sally Weaver, Helsingin yliopisto.

Valokuvaus (ryhmäkuva)

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12:43.

2. Asialistan hyväksyminen työjärjestykseksi

Asialista hyväksyttiin työjärjestykseksi.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

4. Tilannekatsaus

Kansallisten ilmastopaneelien workshopiin Lontoossa 27.–28.2.2018 osallistui henkilöitä yhdeksästä ilmastopaneelistä ja neljästä muusta organisaatiosta ilmastokysymysten piirissä. Tapaaminen koettiin hyödylliseksi. Keskusteluissa pohjoismaat olivat hyvin aktiivisia ja tässä voisi olla mahdollisuuksia alueelliseen yhteistyöhön. Lontoon workshopista voisi kirjoittaa blogin.

5. Ministerin pyyntö

Ollikainen kertoi ministeri Tiilikaisen pyynnöstä ja sen johdosta tuotettavan muistion suunnitelmasta.

Ministeri lähetti paneelille pyynnön pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan liittyen. Tutkimussuunnitelma tämän johdosta tuotettavalle muistiolle on jaettu pöydälle. Ministerin kirje sisältää viisi kysymystä, joita muistiossa pyydetään tarkastelemaan. Muistio on luonteeltaan tarkasteleva, eli siinä ei välttämättä ole tarpeen ottaa kantaa.

Työsuunnitelman sisällöstä keskusteltiin. Työsuunnitelman mukaan Ollikainen ja Seppälä kirjoittavat muistiolle pohjan, jonka jälkeen isompi työryhmä (lisäksi Kopsakangas-Savolainen, Järvelä, Kulovesi ja Asikainen) kirjoittaisi tekstiä eteenpäin. Pohja tehtäisiin ensi viikon aikana ja työryhmä työskentelisi sitä seuraavan viikon. Viikolla 21 teksti tulisi kaikille kommentoitavaksi yhden viikon ajaksi. Tämän jälkeen työryhmä tekee kommenttien perusteella uuden version. Muistio hyväksytään 4.6. paneelin kesäkuun kokouksessa. Ministerille luovutuksen jälkeen muistion sisällöstä tiedotetaan.

Konsepti koettiin selkeäksi ja muistiossa edetään työsuunnitelman mukaan.

6. Paneelin itsearviointi

Heikinheimo kävi läpi itsearvioinnista keräämiään havaintoja liittyen paneelin asettamisen prosessiin, rahoitukseen, työtapoihin ja vaikuttavuuteen.

Ilmastopaneelin asettamisen prosessi on tähän asti tehty siten, että YM pyytää organisaatioilta jäsenehdotuksia. Ehdotukset ovat julkisia ja saatavilla YM:n kirjaamosta. YM laatii jäsenistä ehdotuksen, jota energia- ja ilmastopolitiikan yhdysverkko kommentoi. Tämän perusteella on annettu esitys valtioneuvostolle. Asettamisesta nousseet kysymykset ovat liittyneet enemmän prosessiin ja YM:n rooliin kuin paneelin asiantuntemukseen. Prosessin etenemistä on hyvä avata ja laittaa tieto myös verkkosivuille.

Paneelin käyttämät rahat ovat YM:n ”eräät ympäristömenot”-momentilla ja niiden käytössä pitää noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Valtaosa paneelin työstä on selvitystyyppejä ja niiden rahoitukset tehdään T&K-säännösten mukaan. YM tekee rahoituspäätökset paneelin ja sihteeristön päätöksestä. Nykymuotoinen paneeli ei ole oikeudellinen henkilö, jolle voisi antaa rahaa ja joka voisi myöntää rahaa omille hankkeilleen.

Panelistien työtä rajoittavat raha ja etenkin aika. Kun organisaatioilta aikanaan pyydettiin jäsenehdotuksia, kirjeessä pyydettiin huomioimaan jäsenten mahdollisuus käyttää paneelin työhön virka-aikaa. Mitkä toimet tukisivat vaikuttavuuden parantamista? Voisi olla esim. mahdollista hankkia rahalla paneelityöaikaa puheenjohtajalle ja hankkeissa vastuullisille panelisteille. Harkittavana voisi myös olla sihteeristön vahvistaminen, jolloin se olisi käytettävissä selvityksissä ja voisi tehdä myös muita tehtäviä.

Itsearvioinnista keskusteltiin.

Loppukauden hankkeiden mahdolliseksi teemaksi nousi kulutus. Linnanen kutsuu koolle pienen työryhmän miettimään kulutukseen liittyviä kysymyksiä. Työryhmässä ovat Linnanen lisäksi Laukkanen ja Regina. Aiheen hankkeistamista käsitellään seuraavassa kokouksessa. Resurssoinnin

parantamiseksi voidaan miettiä olisiko tarvetta ja löytyisikö loppukaudeksi puolipäiväisesti työskentelevä henkilö, jolla olisi osaamista kulutuksen teemasta. Samaa voidaan ajatella biotaloushankkeen kohdalla.

7. Hankkeiden tilannekatsaus

a. Kansallisten ilmastopaneelien tilannepäivitys (Sally Weaver)

Sally Weaver esitteli raporttia kansallisista ilmastopaneeleista.

Englanninkielisestä raportista löytyvät kaikki ilmastopaneelit ja miten ne toimivat. Lisäksi tehdään suomenkielinen tiivistelmä. Ilmastopaneeleja on eniten Euroopassa, etenkin pohjoisessa. Ilmastopaneelit voidaan kokoonpanonsa perusteella jakaa karkeasti kolmeen: lähinnä tutkijoista tai muista asiantuntijoista, lähinnä viranomaisista ja lähinnä yhdistys- tai järjestöedustajista koostuvat. Suhteellisen riippumattomuuden ja itsenäisyyden kannalta tutkijapohjaiset paneelit ovat riippumattomimpia ja viranomaispohjaiset riippuvaisimpia. Yhdistyspaneelit ovat tyypillisesti isoimpia ja niissä tuotetaan paljon raportteja, mutta vaikuttaminen ei ole yhtä tehokasta. Viranomaispaneelit ovat pienimpiä. Tieteelliset paneelit ovat tyypillisesti noin 6–20 hengen kokoisia. Weaver esitteli esimerkkejä eri maiden toimintatavoista.

Tyypillisesti paneelien sihteeristössä on 2–30 jäsentä. Koko myös kertoo sihteeristön työn luonteesta. Sihteeristö valmistelee kokouksia ja tiedottaa. Jos sihteeristössä on yli 3 henkeä, sihteeristö yleensä myös tuottaa tekstin ja panelistit toimivat enemmän ohjausryhmänä. UK ja Tanska toimivat ns. oman talon sisällä. Toiseksi yleisin tapa on toimia toisen organisaation, esim. yliopiston tai jonkin viraston, alla. Panelistit tapaavat yleensä kerran 1–2 kuukaudessa. Panelistien ajankäyttö peilautuu sihteeristön kokoon. Tyypillisesti panelisteja veloitetaan käyttämään työaika paneeliin 1–2 päivää kuukaudessa. Aika monet saavat korvausta panelisteina olemisesta. Palkkion haarukka liikkuu välillä 0–20 000 €/vuodessa.

Raportista keskusteltiin.

b. Osallistaminen (Teea Kortetmäki)

Teea Kortetmäki kertoi koonnin osallistamishankkeen tapahtumista.

Hanke aloitettiin vuoden 2016 lopulla ja raportti on tulossa nyt keväällä/kesällä. Hankkeen taustalla oli havainto, että osallistaminen on kirjattu ilmastolakiin. Hankkeessa lähdettiin tutkimaan osallistamisen merkitystä, käsitettä ja keinoja. Osallistaminen rajattiin ilmastotoimien terveys- ja hyvinvointivaikutusten kontekstiin. Hankkeen rungon muodostivat kolme työpajaa. Hankkeessa tuotettiin lisäksi kaksi gradua ja kv-kirjallisuuskatsaus.

Ensimmäinen työpaja keskittyi ilmastotoimien terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin. Asiantuntijahot osallistettiin temaattisiin pienryhmäkeskusteluihin. Ensin tunnistettiin, mitä vaikutuksia ilmastotoimilla on. Ruoka nousi tässä suureen rooliin. Lisäksi pohdittiin, mitä terveydellä ja

hyvinvoinnilla tarkoitetaan ja mikä on näiden välinen suhde. Vaikutusten positiivisuutta, negatiivisuutta ja merkittävyyttä katsottiin. Keskeisenä tuloksena tehtiin synteesilistaus merkittävimmistä terveys- ja hyvinvointivaikutuksista.

Toisessa työpajassa katsottiin ilmastotoimien hyväksyttävyyttä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Hyväksyttävyyteen vaikuttaa karkeasti kuusi tekijää ja osallistamisella voidaan vaikuttaa lähes kaikkiin. Hyväksyttävyyttä voidaan siis kasvattaa osallistamisen kautta. Päätuloksena koottiin hyväksytyimmät ja kiistellyimmät ilmastotoimet.

Kolmas työpaja keskittyi osallistamisen visioihin. Osallistujina oli järjestötoimijoita erityisesti sosiaali- ja terveysalalta. Ensin järjestöt pitivät esityksiä siitä, miten ne ovat olleet mukana ilmastotoimissa. Tämän jälkeen pidettiin visiotyöpaja, jossa tuotettiin tulevaisuusvisioita osallisuudesta ja osallistamisen tavoista tulevaisuudessa.

Yhteenvedona osallistamisen käsitteen selventäminen ja keinojen miettiminen on tärkeää ilmastopolitiikassa. Osallistamisen kautta ilmastotoimien hyväksyttävyyks kasvaa, mutta osallistamisen laatu on vähintään yhtä tärkeää kuin määrä. Ilmastotoimien terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Järjestöillä on iso potentiaali.

Hankkeesta keskusteltiin.

c. Muut

Kopsakangas-Savolainen kertoi sähköautoilun ajurit –hankkeesta. Hanketta käsitellään tarkemmin kesäkuun kokouksessa.

Hankkeessa tutkittiin mm. sähköautoistumiseen liittyviä esteitä ja ajureita: vero, tuki, informaatio-ohjaus, tekniset valmiudet ja vaikutukset sähkömarkkinoille. Liikennekäytössä olevien sähkö ja hybridautojen määrä on lisääntynyt, mutta määrä on edelleen hyvin vaatimaton. Tuloksissa nähdään autoverojen osalta, ettei muutosten tekemiseen löydy perusteita. Päästöisyys on jo mukana. Verotuksen vaikutuksia käytettyjen autojen kantaan ei vielä juuri tunneta. Ranskassa pienipäästöisten autojen veroa laskettiin reilusti ja lopputuloksena kokonaispäästöt kasvoivat. Käyttövoimaverossa sähköauto on kalliimpi.

Epäsuorina tukikeinoina sähköautoja voidaan tukea esim. takaamalla pääsy joukkoliikennekaistoille, mutta maailmalla tämä on aiheuttanut paljon ruuhkautumista. Latauspisteiden määrällä on selkeästi voimakkain vaikutus sähköautojen määrään. Hankintatuet ovat aika kustannustehottomia tukimuotoja. Suomessa voisi ehkä harkita tulotasoon sidottua tukimuotoa.

Polttoaineverotus on kustannustehokkain tapa vaikuttaa autoilun päästöihin ja tehdä sähköautoilu kannattavammaksi, sillä se vaikuttaa suoraan käyttökustannuksiin. Suomessa veron alueelliset vaikutukset voivat olla suhteellisen isot. Päästöstandardien mukaan uudet autot muuttuvat tehokkaammiksi koko ajan, mutta miten voitaisiin vaikuttaa käytettyjen autojen kantaan?

Teknisten ajureiden osalta kirjallisuusselvitys sähköautojen ja yhteiskäyttöautojen käyttäjistä on kesken. Latausinfrastruktuurin osalta kotilataus on merkittävää myös tulevaisuudessa, mutta yleisen hyväksyttävyyden näkökulmasta julkinen infrastruktuuri on merkittävä. Sähkökulutus nousisi noin 7,5 %, mikäli pohjoismaiden koko autokanta sähköistyisi. Tämän ei pitäisi olla ongelma, mutta latauksen pitäisi olla älykästä.

8. Viestintä

Kaskas ei päässyt kokoukseen, joten viestintä käsiteltiin lyhyesti keskustellen.

Eduskuntatilaisuuden teemoiksi on ajateltu sähköautoilua, muistiota ja LULUCF-taustoitusta. Teemat koettiin hyväksi. Tilaisuuden olisi hyvä olla vähän muistion tekemisen jälkeen.

Blogien aiheista keskusteltiin.

9. Päätösaasiat (ilman ministeriöiden edustajia)

Muistiota koskevat päätökset:

Koska paneeli joutuu pyynnön johdosta tekemään kuukauden sisällä suuren työn, tulee panelisteille maksaa työstä kirjoituspalkkiot. Tämän takia budjetti on tehty siten, että kullekin organisaatioille on kirjattu 5 000 € Raha koordinoidaan HY:n kautta. Päätetään toimia tämän mukaisesti.

10. Muut mahdolliset asiat

a. Seuraavat kokoukset

Kesäkuun kokous on ma 4.6. klo 12–16 THL:n tiloissa.

Syksyn kokouksille (elokuu, lokakuu ja joulukuu) tehdään doodle-kyselyt.

11. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16:07.